

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**PROCEEDINGS
of the XIX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**2024
Астана**

УДК 001

ББК 72

G99

«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» студенттер мен жас ғалымдардың XIX Халықаралық ғылыми конференциясы = XIX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» = The XIX International Scientific Conference for students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024». – Астана: – 7478 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7697-07-5

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001

ББК 72

G99

ISBN 978-601-7697-07-5

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2024**

ӘОЖ 329.1/6

ОҢТҮСТІК КОРЕЯДАҒЫ ДЕМОКРАТИЯЛАНДЫРУ ҚОЗҒАЛЫСЫНЫҢ ДАМУЫ

Баймоладаева Диана Дәуренқызы

dianabaimoldaeva016@gmail.com

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ,

Халықаралық қатынастар факультетінің студенті, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі - Б.Ж. Абжаппарова

Оңтүстік Корея жапондық колониядан азат етілген соң қысқа уақыт аралығында дамудың озық үлгісін көрсетіп, адам құқықтарын қорғау және қоғамды демократияландыру жағынан бірқатар мемлекеттердің алдында келе жатыр. Алайда, қазіргі деңгейдегі үлкен жетістіктерге жету үшін ауыр тарихи процесстерді бастан кешуге тура келді. Корея Республикасы жарияланғаннан бастап АҚШ онда антикоммунистік жүйені орнатуға тырысты. Осылайша авторитарлық қатаң диктатуралық режимдегі Солтүстікке қарсы антикоммунистік мемлекет пайда болған еді. Алайда халық демократиялық жүйедегі бейбіт, адам құқықтары қорғалатын, адам сөзі еленетін қоғамды қалады. Осылайша олар демократия үшін қозғалысты бастады. Бұл мақалада халықтың диктатор президенттердің билік кезеңінде жүргізген демократия үшін қозғалыстары және 1987 жылғы маусым демократиялық қозғалысы нәтижесінде демократияға ауысу мүмкіндігіне қол жеткізгені туралы талданады.

Оңтүстік Кореяның қазіргі заман тарихы 1945 жылы жапон отаршылдығынан босатылғаннан бастап қазіргі уақытқа дейін 75 жылдай уақытты құрайды. Алайда, осы қысқа мерзімде Оңтүстік Корея постколониялық тәуелсіз мемлекет құру, жылдам индустрияландыру және авторитарлық режимді демократияландыру сияқты модернизацияның негізгі мақсаттарына қол жеткізді. Мұндай қысқа уақыт аралығындағы модернизацияның нәтижелері өте жемісті болды. Кеш модернизацияға кіріскен көптеген үшінші әлем елдерінің ішінде Оңтүстік Корея табыстың сирек мысалы болып табылады. Оңтүстік Корея демократиясының тарихы оның қысқартылған модернизациясының тарихымен параллель. Алайда, үлкен жетістіктерге қарамастан, Оңтүстік Корея демократиясы үшін тарихи жағдайлар басында қолайлы болмады. Қырғи қабақ соғыс ұлттық азаттықтан кейін бірден күшейгендіктен, корейлер солшыл мен оңшылдар арасындағы идеологиялық, саяси қақтығыстарды бастан өткерді. Азат етілгеннен кейінгі кезеңде және одан кейінгі Корей соғысында бұл тәжірибе Оңтүстік Кореяда күшті антикоммунистік мемлекет оңай тамыр жаятындай жағдай туғызды.

Корей соғысынан кейін диктаторлық режимдегі авторитарлық билік наразылық білдірушілерді демократияландыру қозғалысына қосылуға итермеледі. Олардың билігі неғұрлым күшейіп, кеңейген сайын, демократияландыру қозғалысы соғұрлым кеңейе түсті. Сонымен қатар, табысты жеделдетілген индустрияландыру нәтижесінде болған терең әлеуметтік өзгерістер демократияландыруға деген сұранысты одан әрі арттырды. Осылайша, диктаторлық режимдердің авторитарлық билігі мен демократияландыру қозғалыс арасындағы қақтығыстар жалғасты және бұл қақтығыстар мезгіл-мезгіл екі тарап арасында жаппай қақтығыстарға әкелді. Көрнекі мысалдары – 1960 жыл 19 сәуірдегі революция, 1980 жылғы Кванджу халық көтерілісі және 1987 жылғы маусым демократиялық көтерілісі [1].

Егерде оңтүстіккореялық демократия «қозғалыс арқылы демократия» болатын болса, демократияландыру қозғалысы нақты қалай дамыды? Оны келесідей үш кезеңге бөлуге болады: бірінші кезең – ұлттық бөліну мен Корей соғысынан бастап 1960 жылғы революцияға дейін, Ли Сын Ман режимінің антикоммунистік диктатурасына қарсы демократияландыру қозғалысы

пайда бола бастаған кез. Содан кейін, екінші кезең - 1961 жылғы 16 мамырдағы мемлекеттік төңкерістен 1980 жылғы "Сеул көктеміне" дейін, демократияландыру қозғалысы одан әрі дамып, Пак Чон Хи режимінің даму диктатурасына қарсы тұруда кеңейді. Үшінші кезең-12 желтоқсандағы төңкерістен және Чон Ду Хванның әскери емес күштері бастаған 17 мамырдағы төңкерістен бастап, 1987 жылғы маусымдағы демократиялық көтеріліске дейін, демократияландыру қозғалысы соншалықты күшейіп, авторитарлық режим маусым демократиялық көтерілісі нәтижесінде демократияланды [2].

Ли Сын Ман режимі кезінде диктатураға қарсы демократияландыру қозғалысының пайда болуын түсіну үшін азат етілгеннен кейінгі кезеңдегі идеологиялық, саяси қақтығыстарды (1945 ж. тамыз ~ 1948 ж. тамыз) және Корея соғысын (1950 ж. маусым - 1953 ж. шілде) зерттеу қажет, өйткені бұл алдыңғы тарихи жағдайлар Оңтүстік Кореяда экстремалды антикоммунистік жүйенің қалыптасуына ықпал етті. Демократияландыру қозғалысы экстремалды антикоммунистік жүйеге негізделген Ли антикоммунистік диктатурасына наразылық ретінде басталды.

Жапониядан азат етілгеннен кейін Кореяда халық жаңа тәуелсіз мемлекетті құруды қалады. Алайда олардың ішінде солшыл және антикоммунистік оңшыл топтар мемлекетті әрқайсысы өз бетінше құрғысы келді. Бірақ та АҚШ Оңтүстік Кореяда қырғи-қабақ соғыс алдында мықты антикоммунистік жүйе мен либерал-демократиялық институттарды құруға ниеттенді. Әрине бірінші мақсат басым болып, оңтүстікте Ли Сын Манның басқаруымен диктаторлық режимдегі антикоммунистік мемлекет құрылды (1948, тамыз).

Бұл жүйеде антикоммунистік мемлекет үлкен мәжбүрлі билікке ие болды, ал азаматтық қоғам мемлекет тарапынан жойылды, әлсіреді және бақыланды. Ли Сынманның 1950 жылдардағы диктатурасы антикоммунистік жүйе мен қоғамға негізделді. Лидің диктатурасы мен үш рет жалған сайлау нәтижелері арқылы ұзақ билігі либералды-демократиялық құндылықтар мен институттарға негізделген төменнен сын мен наразылық тудырды. Нәтижесінде наразылықтар 1960 жылғы 19 сәуірдегі студенттер бастаған революцияға алып келді. Ақыр соңында, революция Ли Сын Ман режимін құлатып, Оңтүстік Кореяда демократияландыру қозғалысының басталғанын жариялады.

Пак Чонхи кезіндегі демократияландыру қозғалысы. Демократиялық партия 19 сәуірдегі төңкерістен кейін билікке келді, бірақ 16 мамырда Пак Чон Хи бастаған мемлекеттік төңкеріс нәтижесінде құлатылды. Пак Чон Хи режимі Экономикалық даму саясатын агрессивті түрде алға тартты. Нәтижесінде экспортқа бағдарланған индустрияландыруға негізделген алғашқы бес жылдық экономикалық даму жоспары (1962-1966) сәтті жүзеге асырылды. Президент Пак Чон Хи билігінің алғашқы жылдары жеткілікті заңдылыққа ие болмады. Алайда оның экономикалық даму жоспарларының сәттілігі заңдылықтың жоқтығын өтеп, оның 1967 жылғы президенттік сайлаудағы сенімді жеңісінен көрінеді [3].

Пак режимінің экономикалық жетістіктеріне қарамастан, осы кезеңде демократияландыру қозғалысы тоқтаған жоқ. Студенттер мен диссиденттер 1964 жылдың наурызынан 1965 жылдың тамызына дейін Үкіметтің Жапониямен дипломатиялық қатынастарды қалыпқа келтіру әрекетіне наразылық білдіріп, жаппай науқан жүргізді. Бұл күрестен кейін президент Пак Чон Хиға қарсы тағы бір күрес басталды, өйткені ол 1960 жылдардың аяғында алаяқтықпен Конституцияға өзгеріс енгізіп, билігін ұзартуға тырысты. 1972 жылы Пак режимі Юшин Конституциясын енгізді.

Юшин жүйесі барлық өкілеттіктер Президенттің қолында шоғырланған ашық диктаторлық жүйе болды. Ол сондай-ақ Пак билігін ұзарту үшін қажетті жүйелі шараларды қарастырды, мысалы, президентті номиналды мекемемен жанама сайлау. Юшин Конституциясы күшіне енгеннен кейін демократияландыру қозғалысы біраз уақытқа үнсіз қалуға мәжбүр болды. Алайда үнсіздік ұзаққа созылмады және қозғалыс 1973 жылдың аяғында Юшин диктатурасына қатты қарсылық кезінде қайта жанданды.

1970 жылдардың басындағы демократияландыру қозғалысы өткеннің қозғалысынан өзгеше болды, өйткені Юшин жүйесі пайда болғаннан кейін ол диктатураға қарсы жалпы күреске айналды.

1975 жылы мамырда Үкімет № 9 төтенше Жарлық жариялады, ол бірнеше рет қысымшылық пен күшейтілген мәжбүрлеуге қарамастан күшті болып қала берген демократияландыру қозғалысын түбегейлі бұғаттауға бағытталды. № 9 төтенше жарлыққа сәйкес, Юшин Конституциясын сынаған немесе жокқа шығарған немесе оған түзетулер енгізуді талап еткендер ордерсіз қамауға алынып, түрмеге жабылады [4].

Жарлықтан кейін демократияландыру қозғалысы 1970 жылдардың соғында қайта жанданды. Оппозиция 1978 жылы Демократиялық ұлттық коалицияны құрды. 1970 жылдардың соңындағы қозғалыс Пусан мен Масандағы жаппай көтеріліске әкелді. Олардың көтерілістері көтерілістерге қарсы қандай шаралар қолдану керектігі туралы күш блогындағы ішкі қақтығыстарды тудырды. Бұл ішкі алауыздық, сайып келгенде, 1979 жылы президент Пак Чон Хидің қасақана өліміне әкелді.

Чон Ду Хван режимі кезіндегі демократияландыру қозғалысы. Демократияландыру туралы үміттерді қанағаттандыру үшін демократияға көшу кестесін ашық және жылдам түрде анықтау қажет болды. Бұл ең алдымен Конституцияға түзетулер енгізуді және одан кейінгі азаматтық үкіметті сайлауды талап етті. Алайда 1979 жылғы 12 желтоқсандағы төңкеріс нәтижесінде әскери билікті басып алған күштердің болуы демократияландыру перспективасын бұлыңғыр етті. Мұндай жағдайларда демократияландыру қозғалысы 1980 жылдың сәуірі мен мамыр айының басында тез таралды, студенттер демократияға кешіктірілген көшуге наразылық білдіріп, оны тезірек алға жылжытуды талап етті.

17 мамырдағы Кванджудағы төңкеріске наразылық білдірушілерді басып-жаншу кезінде әскери емес күштер шамадан тыс күш қолданғандықтан ашулы азаматтар жаппай көтеріліске шықты. Алайда көтеріліс одан әрі тарала алмады, өйткені әскери жағдай қаланы елдің қалған бөлігінен оқшаулады. Осылайша, "Сеул көктемі" кезінде демократияландыруға деген үлкен үміт демократияның құлдырауымен аяқталды, ал әскери емес күштердің Кванджуды қанды басуы ұлттық психикада терең жаралар қалдырды.

Чон Ду Хван билігіне басынан бастап заңдылық жетіспеді, өйткені олар 12 желтоқсандағы төңкеріс, 17 мамырдағы төңкеріс және Кванджудағы халық көтерілісін қанды басу арқылы билікке келген еді. Алайда, 1983 жылдың аяғында Чон режимі қысымды едәуір азайту үшін "тыныштандыру саясатын" қабылдады. Осы саясатқа сәйкес, оқудан шығарылған студенттерге мектепке оралуға рұқсат етілді, ал жұмыстан шығарылған профессорлар өз лауазымдарына оралды.

Алайда, «тыныштандыру саясаты» қоғамның барлық салаларында демократияландыру қозғалысының қарқынды өсуіне түрткі болды. Ең алдымен, студенттер кампуста демократияландыру науқанын бастады, ол Чон Ду Хванның диктаторлық режиміне қарсы тікелей күреске айналды. Содан кейін, жұмысшы қозғалысынан бастап, қалалық кедейлер мен шаруалар қозғалысы да тез тарады, өйткені олар өмір сүру құқығы үшін күресті.

Тиісінше, демократияландыру қозғалысы қоғамдық қозғалыстар мен оппозициялық партияны, сондай-ақ студенттік қозғалыс пен диссиденттік қозғалысты қамтыды, бұл оларға "ең үлкен демократиялық коалиция" құруға мүмкіндік берді.

Жаңадан құрылған ұлттық демократиялық конституция қозғалысының штабы 10 Маусымда Чон режимі жасаған азаптауларға наразылық білдіру үшін, сондай-ақ демократиялық Конституцияға түзетулер енгізуді талап ету үшін жаппай ұлттық митинг өткізуге шешім қабылдады. Бұл режимді демократияландыру талабымен келісуге мәжбүр еткен ұлы ұлттық көтеріліс – маусымдағы демократиялық көтерілістің басталуы болды. 29 маусымға дейін 20 күнге созылған көтеріліс кезінде миллиондаған азаматтар полицияның қуғын-сүргініне

карамастан бүкіл ел бойынша, "қатал Конституцияны жой!" және "Диктатураны құрт!" деген лозунгтармен көшеге шықты.

Маусым демократиялық көтерілісі үш кезеңнен өтті: бірінші кезеңде (10-18 Маусым) 10 маусымда өткен ұлттық митингке бүкіл ел бойынша 22 аймақта 240 000-ға жуық наразылық білдірушілер қатысты, бұл сәтті көтерілістің әлеуетін көрсетті. Содан кейін, екінші кезеңде (18-26 маусым) 18 маусымда бүкіл ел бойынша 16 аймақта Көзден жас ағызатын газға тыйым салу үшін жаппай митингілер өткізілді, митингілерге 500 000-нан астам азамат қатысты, ал Пусандағы митингіге 300 000-нан 400 000-ға дейін азамат қатысты.

Ұлы ұлттық көтеріліс елді 20 күн бойы басып алғаннан кейін, Чон режимі ақыры «29 маусымдағы декларация» деп аталатын жағдайды шешу жоспарын жариялады. Ол ішінде президентті тікелей сайлау туралы конституциялық түзетуі бар мынадай сегіз тармақтан тұрды:

1. Президентті тікелей сайлауға мүмкіндік бере отырып, Конституцияға түзетулер енгізу.
2. Президенттік сайлау туралы заңды қайта қарау, кандидаттардың оларға еркін қол жеткізуін және шын мәнінде бәсекелестікті қамтамасыз ету.
3. Саяси тұтқындарға рақымшылық жасау.
4. Адамның қадір-қасиетін қорғау және жеке тұлғаның қол сұғылмаушылық құқығын кеңейту.
5. Баспасөз туралы негізгі қатаң заңды алып тастау.
6. Жергілікті және университеттік автономияны нығайту.
7. Саяси ахуалды диалог пен компромисске өзгерту.
8. Маңызды әлеуметтік реформаларға қол жеткізу. Ақырында, бұл Оңтүстік Кореядағы авторитарлық режимді демократияландыруға ашты.

Ақырында, демократияландыру қозғалысының күштері демократияландырудан кейінгі бірінші президенттің құрылтай сайлауы болған 16 желтоқсанда өткен президенттік сайлауда жеңілді. Сайлау нәтижелеріне сәйкес, демократиялық Әділет партиясының кандидаты Ро Дэ У 36,6% дауыс жинады.

Демократиялық ауысу Чон Ду Хван режимінің мұрагері болған Ро Дэ У режимінің пайда болуымен аяқталғанымен, Оңтүстік Корея демократиясының жағдайы осы ауысудан кейін біршама өзгерді. Біріншіден, конституциялық жүйе 1987 жылы өзгертілген Конституцияға сәйкес қалыпты жұмыс істей бастады, содан кейін мемлекеттік биліктің ерікті түрде жүзеге асырылуы айтарлықтай қысқарды. Сонымен қатар, диктаторлық режимдер кезінде авторитарлық билік басып тастаған саяси қоғам мен азаматтық қоғам да демократияландыру арқылы қалыпқа келді. Саяси қоғамда регионализмнің ықпалы болғанымен, халықтық қолдауға негізделген саяси партиялардың қалыпты жүйесі құрылды. Азаматтық қоғам да автономияны қалпына келтіріп, кейіннен қарқынды дамыды.

1987 жылы демократияға көшкеннен кейін он жыл өткен соң, Ким Дэ Чжун 1997 жылы желтоқсанда өткен 15-ші президенттік сайлауда Оңтүстік Корея президенті болып сайланды. Ким Дэ Чжун үкіметінің пайда болуы өте маңызды оқиға болды, өйткені бұл сайлау арқылы режимнің алғашқы өзгеруі болды, сонымен қатар режимді демократиялық оппозициялық партия өзгертті. Демократияға ауысу 1987 жылғы президент сайлауында демократиялық оппозициялық партия бөлінгендіктен, Чон Ду Хван режимі ұсынған Ро Дэ У жеңіске жете алды. Бұл тұрғыда 1987 жылғы демократиялық ауысу тек ресми болды, ал демократияға айтарлықтай ауысу 1997 жылғы президенттік сайлауда Демократиялық оппозициялық партияның жеңісінен он жыл өткен соң болды [5].

Келесі онжылдықта Ким Дэ Чжун Үкіметі және Президент Но Му Хен бастаған оның мұрагері демократиялық реформалар бойынша бірқатар міндеттерді орындады. Біріншіден, Ким Дэ Чжун Үкіметі қырғи қабақ соғыс аяқталғаннан кейін «Күн сәулесі саясатын» белсенді түрде насихаттады. Бұл корейаралық қатынастарды жақсартты, сонымен қатар Оңтүстік Корея

қоғамындағы антикоммунизмнен туындаған кейбір зиянды аспектілерді жойды. Сонымен қатар, Ким Дэ Чжун үкіметі адам құқықтарын жақсартуда айтарлықтай прогреске қол жеткізді, бұған Адам құқықтары жөніндегі ұлттық комиссияның құрылуы мысал бола алады. Но Му Хен үкіметі демократиялық реформалар, сыбайлас жемқорлық пен авторитаризмге қарсы күрес бойынша түрлі міндеттерді орындауға белсенді қатысты. Осыған байланысты демократия Оңтүстік Кореяда демократияландырудан кейінгі жиырма жыл ішінде, ең болмағанда, процедуралық және саяси демократия тұрғысынан айтарлықтай прогреске қол жеткізді.

Ақыр соңында, Оңтүстік Кореядағы демократия қысқа уақыт ішінде тез дамыды, атап айтқанда демократияландыру қозғалысының күштері өздерінің жанқиярлық күштерімен демократияның дамуына үлкен үлес қосты. Көрнекті көшбасшылар ғана емес, сансыз құрбандықтар мен қарапайым адамдар да үлкен үлес қосты. Көптеген "демократиялық патриоттар" демократияландыру үшін өз өмірлерін құрбан етуге мәжбүр болды, ал көптеген анонимді адамдар демократияландыру қозғалысына бір жолмен қосылу үшін қан, тер және көз жасын төгіп тастады, осыған байланысты Оңтүстік Корея демократиясының дамуы туралы пікірталастар олардың күш-жігері мен адалдығын, демократияландыру қозғалысына арналған құрбандығын айтпау мүмкін емес.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Development of democratization movement in South Korea, Jung Hae Gu, Kim Ho Ki https://fsi-live.s3.us-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/Development_of_Democratization_Movement_in_South_Korea-1.pdf [Есепке алынған күн: 5.04.2024]
2. Candlelight Protests in South Korea: The Legacies of Authoritarianism and Democratization, Ewha Journal of Social Sciences, Vol. 34, No. 1, 2018, Paul Chang, Harvard University <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/86224/9780472904037.pdf;jsessionid=A51616267E07AE3B8215E8437BCD1698?sequence=1> [Есепке алынған күн: 5.04.2024]
3. From Authoritarianism to Democracy in South Korea, James Cotton https://www.researchgate.net/publication/229522621_From_Authoritarianism_to_Democracy_in_South_Korea жүктелген күн 5.04.2024
4. Transition to democracy in an authoritarian regime: A case study of South Korea Chung, Eun Sung. жүктелген күн 5.04.2024 https://www.researchgate.net/publication/229522621_From_Authoritarianism_to_Democracy_in_South_Korea [Есепке алынған күн: 5.04.2024]
5. "Mixed Governance" and Welfare in South Korea Taekyoon Kim, Huck-Ju Kwon, Jooha Lee, and Ilcheong Yi International Journal of Humanities and Natural Sciences, vol. 11-5 (74), 2022

УДК 93/94

СООТНОШЕНИЕ ТРАДИЦИОНАЛИЗМА И СОВРЕМЕННОСТИ В ТРУДАХ ЯПОНСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ

Балгожина Асем Ардаковна

assem_blzghn.a@mail.ru

Студентка факультета международных отношений

ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан

Научный руководитель – А.М. Азмуханова

На сегодняшний день, японская культура является одной из тех, чьё влияние оказало огромные изменения во всём мире. Так, ветка японской культуры коснулась с изменениями такие